

CRITERIUL DE BAZĂ AL REPERTORIULUI

Transformarea profundă a realității, ritmul susținut și rapid al acestei transformări, progresul neîntrerupt al societății reprezintă caracteristica esențială a vieții noastre. Programul partidului se materializează în continuu în mărețele înfăptuiri ale popoului, prin activitatea conștientă și creatoare a tuturor oamenilor muncii. Teatrele din țara noastră, prin activitatea lor artistică, sînt integrate nemijlocit în acest uriaș proces al prefacerilor sociale, în dinamica transformării societății. Prin spectacolele sale, fiecare

teatru este chemat să oglindească acest proces și să contribuie efectiv la realizarea lui. Cheazășia împlinirii acestei meniri stă în primul rînd într-o judicioasă alegere a pieselor cărora forțele artistice ale teatrului le vor da viață pe scenă. Pentru ca această condiție să nu devină o simplă metaforă, sînt necesare o deosebită pregătire ideologică și artistică, o amplă și profundă cunoaștere a vieții și, de asemenea, o deplină cunoaștere a forțelor și posibilităților artistice ale teatrului. Și mai ales, sînt necesare pasiunea construcției socialiste, grija deosebită pentru așezarea unei temelii care să susțină edificiul unor spectacole cu adevărat educative și mobilizatoare.

Tocmai de aceea, criteriul de bază în alegerea pieselor trebuie să fie actualitatea lor, adică măsura în care ele dezbat cu pregnanță problemele zilelor noastre, înfățișează caractere și procese de conștiință ale zilelor noastre, exprimă conținutul esențial al epocii, stadiul de dezvoltare al societății noastre. Actualitatea unui repertoriu indică, de fapt, în perspectivă, potențialul educativ și mobilizator al spectacolelor, gradul în care acestea vor sluji politica partidului în etapa actuală a construcției socialismului în țara noastră. Nu poate fi vorba așadar de o noțiune generală și vagă, ci de o temeinică și concretă ancorare a activității teatrului în procesul creator ce se desfășoară în ansamblul societății noastre. Așa după cum o uzină produce acele bunuri materiale de care are nevoie poporul nostru și nu altele, tot astfel și teatrul trebuie să producă acele valori pe care le cer și de care au nevoie masele de spectatori.

Nu e deloc un joc al hazardului faptul că cele mai frumoase succese ale teatrelor noastre în ultima stagiune s-au datorat tocmai tendinței acestora de a-și mobiliza forțele pentru realizarea unor piese contemporane. Pasiunii pentru actualitate și prezenței active și creatoare în actualitate li se datoresc succese ca acelea de care s-au bucurat Teatrul de Comedie, Teatrul pentru Tineret și Copii, Teatrul de Stat din Sibiu și altele care au manifestat atenție și grijă pentru piesele contemporane.

Au fost însă și unele teatre care s-au menținut pe linia unei înțelegeri superficiale și mecanice a actualității repertoriului. Un proiect de repertoriu poate exprima o intenție precisă, un gând călăuzitor, ne poate spune foarte clar, cui anume vrea teatrul să slujească și în ce chip, sau, dimpotrivă, el poate releva uneori o condamnată și cu totul inactuală lipsă de finalitate, poate fi o simplă înșiruire de titluri care nu exprimă nimic cu privire la intențiile teatrului respectiv.

Se întâmplă că asemenea liste de repertoriu, alcătuite de fapt la întâmplare, să pară că respectă criteriul actualității, că sînt întocmite cu cele mai bune intenții. Să luăm, de pildă, următorul repertoriu imaginar: Povestea cu șorțurile schimbate, Un milion pentru un suris, Băieții veseli, Judecătorul din Zalamea, Tache, Ianke și Cadîr, Omul care aduce ploaie, Omul care rîde, Harap alb. Cum gîndește conducerea unui teatru, care ar întocmi un astfel de repertoriu? Cam în chipul următor: iată două piese originale, contemporane, încă o piesă românească, dintre cele două războaie, apoi o piesă sovietică, una din dramaturgia clasică (spaniolă), alta din dramaturgia progresistă occidentală, ba chiar, iată și o piesă care e și clasică și contemporană (aceasta din urmă fiind bineînțeles dramatizarea după Creangă)!

Așadar, preponderența pieselor contemporane ($4\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$), promovarea valorilor clasice, ș.a.m.d. Ce-i lipsește unui asemenea repertoriu? — se poate întreba satisfăcut alcătuitorul lui.

Nimic, firește, în afară de actualitate. N-am vrea să fim greșit înțeleși: fiecare din aceste piese poate figura într-un repertoriu judicios întocmit, și nu unuia sau altuia din autorii lor (fie el contemporan sau clasic), i se datorește lipsa de actualitate, ci modul în care a gîndit cel ce a întocmit asemenea listă; aceasta a aplicat formal și mecanic criteriul actualității. Căci actualitatea unui repertoriu nu constă în preponderența numerică (mai mult sau mai puțin accentuată) a pieselor scrise în zilele noastre, ci în gradul în care ele exprimă contemporaneitatea, adică, în conținutul preponderent actual al pieselor ce alcătuiesc repertoriul. Este firesc, și nici nu poate fi altfel, ca nu toate piesele contemporane sau clasice să aibă aceeași eficiență și aceeași valoare artistică. Dar nu-i deloc firesc ca atunci cînd conducerea unui teatru întocmește un repertoriu, să nu ia în considerare gradul de eficiență în actualitate al fiecărei piese, căci atunci se poate întâmpla ca acel repertoriu imaginar, de care vorbeam, să devină, doamne ferește, cît se poate de real. Așa, sau cam așa, au procedat de pildă în stagiunea trecută conducerea Teatrului Național din Cluj, a Teatrului de Stat din Turda, a Teatrului Secuiesc de Stat din Tg. Mureș, a Teatrului de Stat din Brașov, și așa, se pare, vor să procedeze încă unele teatre, judecînd după cîteva proiecte de repertoriu pentru actuala stagiune.

Desigur că atunci cînd se stabilește temelia unui edificiu, trebuie avute în vedere și posibilitățile de a construi, pe acea temelie, edificiul corespunzător. Trebuie, de pildă, să te gîndești și la cîte cărămizi sînt necesare pentru ca proiectul să poată fi realizat. Ceea ce înseamnă că, la alcătuirea unui repertoriu, se cere avută în vedere și capacitatea forțelor artistice ale teatrului. Atît numai că aceste forțe artistice ale teatrului nu sînt cărămizi sau alte materiale precis delimitate; comparația de mai sus e valabilă doar în sens parabolic. Forțele artistice ale teatrului nu sînt plafonate invariabil la un anumit nivel, ele reprezintă un potențial care poate crește sau, dimpotrivă, poate stagna, sau diminua. Piesele trebuie, într-adevăr, alese pe măsura forțelor artistice și tehnice ale teatrului respectiv; dar această măsură trebuie just apreciată și, mai ales, se cuvine să fie avute în vedere acele texte dramatice în stare să determine creșterea potențialului artistic existent în teatru. O asemenea apreciere justă și creatoare a potențialului artistic în momentul alcătuirii repertoriului a dus la realizarea celor mai valoroase spectacole românești din ultima vreme. Faptul că succesele artistice cele mai însemnate le-au constituit tocmai spectacolele cu piese contemporane (Prima întîlnire, Oameni care tac, Prietena mea Pix, Celebrul 702, Ferestre deschise, Marele fluviu își adună

apele) este o caracteristică deosebit de semnificativă a stagiunii trecute. Și un prețios îndemn pentru stagiunea care începe. În promovarea scenică a acestor piese și-au găsit deplină posibilitate de realizare, forțe artistice consacrate și s-au relevat în chip deosebit multe talente tinere.

Că publicul nostru spectator a apreciat și a salutat cu deosebită bucurie aceste spectacole și creațiile artistice prilejuite de ele arată clar cum trebuie înțeles un alt criteriu: acela al succesului de public. Este evident că un spectacol se adresează publicului și că numai cu săli pline teatrul își îndeplinește înalta lui menire educativă și artistică. Dar nu e mai puțin adevărat că pot avea „succes” și piese de valoare îndoielnică, uneori chiar piese care nu spun nimic sau aproape nimic spectatorilor. Printre spectatori se mai întîlnesc dintre acei care vin la teatru doar să se „amuze” și pentru care, de pildă, intriga lipsită de substrat, dar abil construită, gluma în doi peri sau costumul de epocă, pentru „culoarea” lui, au un deosebit farmec, după cum mai sint — trebuie s-o spunem — și oameni de teatru (fie autori, fie regizori sau actori), care au tendința de a se ghida după asemenea „gusturi”. Toate acestea la un loc pot furniza, pentru acești spectatori, anumite „succese de public”. Dar e cazul să ne întrebăm ce reprezintă asemenea succese? Răspunsul mi se pare foarte clar. Asemenea succese nu educă și nu înalță pe om. N-avem deci nici un motiv să le încurajăm. Dimpotrivă. Succesele noastre reale îl ajută pe spectator să se elibereze de sub falsă vrajă a strălucirilor ieftine și derutante, să dobindească, odată cu demnitatea umană a epocii și a societății noastre, un gust artistic corespunzător. Repertoriul teatrelor noastre trebuie, de aceea, să înglobeze acele piese care poartă pecetea gustului artistic înalt, dovedit de publicul nostru, și, astfel, să facă săli pline, succese reale, și nu sterile, succese deopotrivă artistice și educative.

Actualitatea unui repertoriu se îmbină, așadar, armonios cu criteriile valorii artistice și ale cerințelor estetice ale publicului, atunci cînd acestea din urmă sint just înțelese. Aceste criterii sint deopotrivă valabile pentru piesele contemporane și pentru cele clasice. Să ne ferim însă a considera toate piesele contemporane ca dată, drept piese actuale și ca sens și conținut. Și, evident, este o greșeală să considerăm piesele clasice, pentru motivul că aparțin unei epoci trecute, ca fiind lipsite de actualitate. Valoarea actuală a pieselor clasice rezidă în forța cu care ele au redat esențialul actualității epocii în care au fost create. Și în măsura în care marile capodopere ale trecutului au slujit, cîndva, țelurile progresiste ale omenirii, ele mai pot sluji aceleași țeluri și astăzi.

Fiecare categorie de piese este, desigur, susceptibilă de o analiză mai amănunțită, de o proprie ierarhizare a valorilor și, deci, solicită unele criterii specifice de selectare. În vederea înglobării lor într-un repertoriu, trebuie însă, în toate cazurile, să se țină seama de cerința supremă, de criteriul de bază: măsura în care piesele — fie ele originale, ori străine, contemporane ori clasice — răspund problemelor momentului de față, măsura în care ele pot sluji omului muncii în eforturile pe care le depune în opera de desăvîrșire a construcției socialismului în țara noastră.

Fără a subestima necesitatea oricăror altor criterii de valoare a unor texte dramatice în raport cu altele, am ținut, în notațiile de față să subliniem acest criteriu al actualității, pentru că și în dezlegarea problemei mult dezbătute a contemporaneității artei noastre teatrale, felul în care e înțeles și întocmit un repertoriu joacă un rol esențial.

Florian Nicolau